

משמע שכל שעברו על הטומאה ימות הגשמים — ספקו טמא אף בימות החמה (וכן נקט הרמב"ן, ומשמע שהלכתא גמירי לה. ועתוס' סוטה כח: ורש"ש כאן). והתוס' תמהו על פירושים אלו. הנכנס לבקעה וארע לו ספק טומאה, ואין ידוע אם עבר בימות החמה או בימות הגשמים — לדברי רבי אלעזר, יש לתלות שאלה זו במחלוקת רבי יעקב ורבי נתן, האם יש לנו לילך אחר החזקה, והריהו בחזקת טהור, או הולכים לפי הזמן שהוא בא לפנינו לשאול על הדבר.

א. יש אומרים שגם רבי יעקב מודה שהולכים אחר זמן השאלה (ע' בראשונים).

ב. כתב רבנו חננאל שרבי חולק על רבי אלעזר. ומפרש ר"י שמא סובר רבא כרבי יוחנן בירושלמי, שאם מאז שעבר שם עברו על הטומאה ימות הגשמים, אפילו אם בא לשאול בימות החמה — טמא.

דפים קנג — קנד

רס. מה דינו של שטר מתנה שאין ידוע מתוכו אם היה הנותן בריא או שכיב מרע. זה טוען שכיב מרע הייתי [ויכולני לחזור] והלה טוען בריא הייתי?

שטר מתנה שאין כתוב בו 'כד הוה מהלך על רגלוהי בשוקא' כדרך מתנת הבריאים, וגם אין כתוב בו 'כד קציר ורמי בערסיה' כדרך מתנת שכיב מרע. הוא אומר שכיב מרע הייתי והמקבלים אומרים בריא הייתי — לדברי רבי מאיר, הנותן צריך להביא ראיה ששכיב מרע היה. וחכמים אומרים: המוציא מחברו עליו הראיה. ונחלקו אמוראים בפירוש דברי חכמים; —

רב הונא ורבה אומרים (וכן דעת ריש לקיש למסקנא. וי"א אף רבי יוחנן. ערמב"ן ורשב"א): הואיל והנותן מוחזק בנכסים, על המקבלים להביא ראיה בעדים שהיה בריא באותה שעה. [ואעפ"י שהוא בריא עתה — וכרבי יעקב שאינו הולך אחר מצבו הנוכחי]. ורבי מאיר סובר שאם הוא בריא עכשיו, עליו מוטלת חובת ההוכחה שהיה שכיב מרע בזמן הנתנה, וכרבי נתן שהולך אחר המצב הנוכחי.

מסתבר שעדי השטר נאמנים לומר אם היה שכיב מרע או בריא, שאינם אלא מבררים עדותם שבשטר, ואין בזה משום 'כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד' (ריטב"א. וכן נפסק בשו"ע — רנא, ב). רב חסדא ורבה בר רב הונא אומרים (וכן הסיקו בדעת רבי יוחנן, לפרשב"ם ועוד): מדובר בשטר שאינו מקיים, וסוברים חכמים שאעפ"י שמודה שכתבו — צריך לקיימו, הואיל וטוען שהיה שכיב מרע [ו'ראיה' שאמרו — בקיום השטר]. ורבי מאיר סובר אין צריך לקיימו.

רשב"ם כתב שלפי פירוש זה, הכל סוברים כרבי נתן שהולכים אחר המצב העכשוי, ולכך אם הוא בריא והשטר מקויים — עליו להוכיח שהיה שכיב מרע. ואם הוא שכיב מרע — על המקבל להוכיח שהיה זה בריא.

והרמב"ן פירש שלרב חסדא אף רבי נתן ורבי יעקב לא נחלקו אלא בקיום השטר; לרבי נתן כשהוא בריא עתה אין צריך לקיים השטר וכשהוא שכיב מרע צריך לקיים. ולרבי יעקב לעולם צריך לקיים.

והריטב"א כתב שאפשר שבין חכמים ובין ר"מ אין נוקטים כרבי נתן, משום שרובן וסתמן של מתנות, מתנות בריא הם, וגם אין מבטלים שטר מחזקתו, ואפילו אם הוא שכיב מרע עתה לדברי הכל מתנתו קיימת, אלא שלר"מ אין צריך קיום לשטר ולחכמים צריך.

לדברי רב יוסף בשם שמואל, וכן הסיק רבי זירא בדעת רבי יוחנן [דלא כריש לקיש], יש להפוך שיטות רבי מאיר וחכמים.

א. רשב"ם ועוד ראשונים פסקו להלכה שאם הנותן בריא עתה, עליו להוכיח שהיה שכיב מרע. וגם אין צריך לקיים את השטר, שהרי הוא מודה שאינו מזויף. ואילו הר"ף הר"ח הרמב"ם הרמב"ן והרשב"א פוסקים שעל המקבל להוכיח בעדים שהיה בריא (וכן פסק הרמ"א רנא, ב). ואם אין לו ראיה, צריך הנותן להשבע שבועת היסט (סמ"ע ועוד).
 ב. גם במתנת מטלטלין, הואיל ויש ספק אם היתה זו מתנת שכיב מרע ולא חלה כלל עד שימות או מתנת בריא — על המקבל להביא ראיה שהיה הנותן בריא [להר"ף וש"פ]. מלבד אם תפס באופן שיכול לומר שלי הם, שאז נאמן המקבל ב'מיגו' (עפ"י רמב"ם וטור).
 ואולם אם יש עדים שהמטלטלין הגיעו לידי המקבל על ידי הנותן בתורת מתנה — על הנותן להביא ראיה שהיה שכיב מרע, הואיל ובאופן זה אפילו אם היה שכיב מרע הרי המתנה חלה מיד ואין יכול לחזור בו אלא אם עמד, על כן הרי זה כודאי מתנה וספק אם היה בה תנאי, שעל הנותן להוכיח (עפ"י קצות החשן רנא, בבאר דברי המגיד-משנה).

דף קנד

רסא. מה הדין במקרים הבאים?

- א. שטר שאינו מקוים, שהלווה מודה שכתבו אלא שטוען שטר אמנה הוא או שטר פסים, וכדו'.
 ב. כנ"ל, כשעדידו אומרים כתב ידינו הוא זה אבל פסולים היינו.
 ג. מי שמכר נכסים ומת; בני המשפחה טוענים קטן היה בשעת מיתה, והלקוחות טוענים גדול היה.
- א. נחלקו חכמים ורבי מאיר [וכן רשב"ג ורבי — בב"מ ז' ולהלן קע], האם מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו, כאשר טוען עליו מצד אחר, כגון שטר אמנה הוא או פסים, או אין צריך. ופרשו בדעת רבי יוחנן כדברי שמואל שיש להפך הגירסה שבברייתא, ולדבריו רבי מאיר אומר צריך לקיימו וחכמים אומרים אין צריך. וכך נשנית משנת בר קפרא, שהולכים אחר השטר ואין צריך לקיימו. [וכן אמר רב הונא אמר רב. ואולם רב נחמן הורה שצריך לקיימו. ע' כתובות יט. ויש מפרשים שזו גם מסקנת סוגיתנו].
- א. משמע מרשב"ם שנקט להלכה על פי סוגיתנו שאין צריך לקיימו. ואילו ר"ח ורי"ף ור"י ושאר פוסקים (חו"מ פב, א) נוקטים שצריך לקיימו.
 ב. מודה בשטר שכתבו ורוצה לשלמו — גובה מנכסים משועבדים (לרב אסי. ב"מ עב:). ודוקא מנכסים שנשתעבדו משעת הודאה ואילך (עפ"י רמב"ן ורי"ד שם, ועוד).
- ב. לדברי רבי מאיר, אין העדים נאמנים לפסול את השטר ולומר פסולים היינו בשעה שחתמנו, אעפ"י שאין השטר מקוים אלא על פיהם. וחכמים אומרים: נאמנים, שהואיל ואינו מקוים אלא על פיהם, הפה שאסר הוא הפה שהתיר. אבל אם כתב ידם יוצא ממקום אחר — אין נאמנים. וכן סתמה המשנה בכתובות (ח:).
 ובסוגיתנו אמרו שלשמואל ורבי יוחנן יש להפוך הגירסה במחלוקת רבי מאיר וחכמים.
 לפרש"י (בכתובות), רבי מאיר אמר דבריו כשהלווה מודה. והתוס' חולקים וסוברים שמדובר אפילו כשאינו מודה, שאין העדים יכולים לפסול את השטר ב'מגו'.
- ג. זה היה מעשה בבני ברק, באחד שמכר בנכסי אביו ומת, וערערו בני משפחה לומר קטן היה בשעת מיתה. ובאו ושאלו את רבי עקיבא מהו לבודקו בקבר, אמר להם: אי אתם רשאים לנוולו. ועוד, סימנים עשויים להשתנות לאחר מיתה (בין סימני גדלות, בין חוסר סימנים. עתוס').

בתחילת הסוגיא הניחו שאם הנכסים בחזקת בני המשפחה, על הלקוחות להביא ראיה שגדול היה [לדברי חכמים דמתניתין]. אבל לרבי נתן יש לילך אחר החזקה שנעשה בגדול]. ועוד משמע, שאילו היה אפשר להוכיח בבדיקה, רשאים הלקוחות לטעון שיבדקוהו — שהואיל ונתנו דמים, אינם צריכים להפסיד מפני הניוול. ואם הנכסים כבר בחזקת הלקוחות ובני המשפחה באים לערער ולהוציא מידם — אינם יכולים להוציא אלא בראיה [ואסור להם לבדקו אפילו היתה זו בדיקה טובה — שהרי לא נתנו כלום. ועוד שהוא קרובם. עתוס'].

ולפי המסקנא (קנה). משמע שלעולם הלקוחות זוכים בנכסים עד שיוכחו בני המשפחה שהיה קטן, ואין ערעור בני המשפחה ערעור — שחזקה אין העדים חותמים על השטר אא"כ נעשה בגדול, אלא שלפי דעה אחת (ריש לקיש, לחכמים) צריכים הלקוחות לקיים את השטר. ולפי דעה אחרת (רבי יוחנן) אין צריך, שמודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו.

א. וכן מבואר ברמב"ן להלכה, שאין חילוק בחזקת מי נמצאים הנכסים עתה. ואולם האור-זורע נקט כסברת רבי יוחנן שבתחילה, שאם בני המשפחה מוחזקים בנכסים, אין הלקוחות מוציאים מידם. (עפ"י הג"א. וצ"ב, דלהלן הביא הג"א ממהרי"ח בסתמא שנאמן הלוקח לומר גדול היה).
ב. קרוב-משפחה של הנפטר, אינו רשאי לעכב את קבורתו עד שיפרעו לו ממון שהיה חייב לו הנפטר. ואולם אם אינו קרובו — רשאי לצוות על עיכוב קבורתו (עפ"י או"ז בשם רבנו שמחה ור"ת. מובא בהג"א).

דפים קנה — קנו

רסב. היורש נכסי אביו —

- א. מאיזה גיל מכירתו אותם היא מכירה?
- ב. מאיזה גיל מתנתו מתנה?
- ג. מאיזה גיל מקבלים עדותו על הנכסים?

א. הבן, מאימתי מוכר בנכסי אביו — רבא אמר רב נחמן: בן שמונה עשרה שנה. ורב הונא בר חנינא אמר רב נחמן: בן עשרים שנה. תוך הזמן (כלומר בשנתו השמונה-עשרה או העשרים. רשב"ם) — רבא אמר רב נחמן: כלפני זמן. רבא בר רב שילא אמר רב נחמן: כלאחר זמן. ודחו ואמרו שרבא לא אמר בפירוש תוך זמן כלפי זמן, אלא הרואה טעה בפירוש הוראתו. ומכל מקום הסיקו להלכה תוך זמן כלפני זמן. וכן פסקו שאין מכירתו מכירה עד שיהא בן עשרים. [ובלבד שהביא סימני גדלות בגופו, או שנוולדו בו סימני סריס ולכך הוא בחזקת גדול אפילו ללא שערות].
מבואר בגמרא שאפילו מכר שוה חמש בשש והרויח — אין מכירתו מכירה (ומחזיר הדמים), כל שלא הגיע לזמן שאמרו חכמים — שלא חילקו חכמים בתקנותיהם.

א. לדעת רשב"ם (וריא"ף), לא אמרו אלא בנכסי אביו, אבל נכסים שקנה או שקיבל במתנה — לא חששו חכמים בדבר, ומכירתו מכירה אף קודם הזמן. ולדברי רבנו תם אין חילוק.
ב. לענין קניית קרקעות, משעה שנעשה גדול מקחו מקח, שלא תקנו אלא לענין מכירה כי דעתו קרובה אצל מעות (עפ"י רא"ש ותוס'). ומדברי ר"י בן מגאש (מובא ברשב"א) מבואר שפחות מבן עשרים שאינו בקי בטיב משא ומתן אין מקחו מקח.